

Alcover i Griera, però també amb el fonetista Pere Barnils. Fou Vicent Serra qui féu d'intermediari entre Alcover i Isidor Macabich, que esdevindria un altre eficaç col·laborador del *Diccionari*. Serra col·laborà, igualment, amb Baltasar Samper i Ramon Morey, en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, en el mes d'agost de 1928, quan aquests visitaren Eivissa i Formentera. Marí dona tota classe de detalls d'aquesta col·laboració, així com de l'edició del *Catecisme de sa Doctrina Cristiana*, al qual ja s'han referit altres autors.

El darrer article d'aquest bloc és «El camí que Vicent Serra i Orvay va encetar: els estudis lingüístics sobre l'eivissenc», de Roser Marí Tur. S'hi analitza el paper de Vicent Serra en els estudis sobre l'eivissenc, dels quals fou un precursor, però també es remarca la importància dels treballs d'Antoni M. Alcover, no sols pel que fa al *DCVB*, sinó també pel seu estudi *La flexió verbal dels dialectes catalans*, així com per les dades que contenen els *Quaderns de Camp* i el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*. Roser Marí repassa les importants aportacions a l'estudi de l'eivissenc fetes per Marià Villangómez Llobet i, més recentment, Joan Veny. El primer, sobretot, amb un *Curs d'iniciació a la llengua* que inclou un capítol titulat «La llengua dels eivissencs i formenterers». El segon, autor de l'estudi de conjunt més important sobre l'eivissenc: *Aproximació al dialecte eivissenc* (1999). Finalment, Marí Tur fa una relació comentada dels diversos estudis específics que s'han fet sobre aquest dialecte, en els apartats de fonètica, de morfologia nominal i verbal i de lèxic; i esmenta els projectes en curs actualment, en l'àmbit de diverses universitats (UB, UPF, UIB).

El llibre es complementa amb interessants fotografies d'època, procedents de l'Arxiu d'Imatge i So Municipal d'Eivissa (AISME), així com de diverses col·leccions particulars, i amb un reportatge gràfic dels actes de commemoració de l'Any Vicent Serra i Orvay realitzats al llarg de 2009.

En conjunt es tracta, doncs, d'un llibre ben interessant que ens acosta a la polifacètica personalitat de Vicent Serra i Orvay, un home que va dur a terme una tasca prou important en els inicis de l'estudi i el recobriment de l'ús públic del català a les Pitiüses.

Enric RIBES I MARÍ
Institut d'Estudis Catalans
Universitat de les Illes Balears

BAGNO, Marcos (2012). *Gramática Pedagógica do Português Brasileiro*. São Paulo: Parábola, 1053 p.

La lingüística brasilera ha experimentat en les darreres dècades una progressió espectacular. Actualment el Brasil ens ofereix un volum considerable de treballs d'altíssima qualitat i des d'un ampli ventall de perspectives teòriques i de camps d'interès. Tanmateix, potser entre tota la feina feta caldria destacar dos àmbits: l'estudi descriptiu del portuguès i la sociolingüística. La gramàtica de Marcos Bagno objecte d'aquesta ressenya justament participa de tots dos.

Marcos Bagno és, de fet, un dels noms més coneguts d'aquesta interessantíssima fornada de lingüistes en actiu, perquè en molts sentits es podria considerar el cap més visible d'un corrent molt crític amb la tradició gramatical i molt especialment amb l'ensenyament del portuguès a l'escola brasilera. La seva esmolada ploma i la contundència i radicalitat amb què sol exposar les crítiques (sovint en mitjans d'àmplia difusió) n'han fet una personalitat extremament polèmica, que aconsegueix adhesions entusiastes i odís incondicionals. De fet, el seu treball s'ha centrat majoritàriament en el terreny de les ideologies i dels prejudicis lingüístics. Es tracta d'un lingüista combatiu, del tot allunyat del model d'acadèmic suposadament neutral. Bagno pren partit obertament, convençut que aquesta és l'única manera honesta de contribuir al coneixement.

La gramàtica pedagògica publicada recentment culmina sens dubte una etapa important en la seva producció acadèmica. El punt de partida és, com sempre, la necessitat de combatre la imposició d'un model de llengua portuguesa molt allunyat de la realitat lingüística brasilera utilitzat al llarg dels segles

com un instrument de discriminació sociopolítica i econòmica: el domini d'aquest model, només a l'abast d'una minoria, era i és una de les claus de l'accés a determinades posicions professionals i/o una clara marca de classe. Bagno proposa un estàndard que com a mínim es basi no pas en la tradicional llengua literària del portuguès europeu, sinó en el portuguès que realment utilitzen les classes urbanes alfabetitzades del Brasil. L'objectiu primordial del treball, doncs (i d'aquí la qualificació de gramàtica pedagògica) és oferir als professionals de l'ensenyament de llengua una eina per a desempellegar-se dels prejudicis lingüístics, sobretot dels que tenen a veure amb la prescripció de determinades formes lingüístiques (moltes ja en desús o fins i tot que mai no han tingut un ús general) i l'estigmatització d'altres (que en canvi són molt habituals). Aquesta tasca és, per a Bagno, molt més que una feina a favor del coneixement lingüístic, l'esperit crític i la promoció dels estudis gramaticals rigorosos: és un pas cap a la igualtat d'oportunitats, és a dir, cap a la democratització de la societat brasilera. Per a fer això i fer-ho bé, l'autor s'ha vist abocat a redactar una mena de curs de lingüística general i portuguesa. L'extensa obra de Bagno és, en efecte, molt més que una gramàtica descriptiva del portuguès brasiler contemporani. Inclou, també, una interessant exposició i crítica de les principals escoles lingüístiques actuals (i ell aposta pel funcionalisme i és molt crític amb els corrents formalistes); una breu història de la llengua que, entre altres qüestions, argumenta per què el portuguès no prové del llatí sinó del gallec; un estudi sobre la representació gràfica dels sons del portuguès que conté una crítica radical al grafocentrisme tradicional de la lingüística; un manual de descripció gramatical, amb l'explicació dels principals conceptes per a entendre la gramàtica, amb proposta de nomenclatura, i encara tot un apartat sobre què cal ensenyar a l'escola brasilera sobre la llengua i per què. Entremig, és clar, la descripció del portuguès basada sobretot en l'enorme corpus lingüístic generat al llarg de dècades de feina per l'anomenat projecte NURC (Norma Urbana Cultura, iniciat l'any 1969), que ha dut a terme un gegantí treball de camp en cinc grans ciutats brasileres.

Tanmateix, l'interès de la gramàtica de Bagno no es limita ni de bon tros a la formació de professionals brasilers de l'ensenyament de llengua. Pel seu caràcter descriptiu, empíric, crític i propositiu és una eina fonamental per a tots els romanistes. Permet fer-se una idea força clara de determinats usos ja consolidats o de tendències clarament apuntades pel que fa al portuguès brasiler contemporani; unes tendències i uns usos gairebé sempre negligits o directament denunciats com a «errors» en altres treballs d'aquesta mena. Alhora, explora nombrosos camps d'incertesa i tempteja moltíssims territoris poc coneguts, en els quals proposa contínuament línies de recerca, és a dir, assenyala camins que sens dubte són interessants de recórrer no només des del portuguès sinó des de qualsevol llengua romànica i segurament des de qualsevol llengua. I mai no defuig —al contrari, els busca i els posa en evidència— cap aspecte conflictiu, ni en termes sociolingüístics ni en termes de descripció gramatical. No hi ha dubte que es tracta d'una obra interessantíssima també per a qualsevol lingüista i molt especialment per a qualsevol professor de llengua, tant se val de quina.

Pere COMELLAS CASANOVA
Universitat de Barcelona

BAIWIR, Esther *ALW 17* (2011) : *Atlas linguistique de la Wallonie* (tome 17). *Famille, vie et relations sociales*, 160 notices et 66 cartes. Liège. 421 p.

Les vastes entreprises que constituent les atlas linguistiques s'étendent sur la longue durée. La géo-linguistique demande en effet une patience sans limites, une grande érudition et aussi une modestie sans failles. L'*Atlas Linguistique de la Wallonie* (*ALW*) est l'un de ces chantiers dont les débuts remontent à l'année 1920 — il y a donc 92 ans ! — quand Jean Haust, chargé du cours de philologie wallonne à l'Université de Liège, conçut l'idée d'une vaste enquête sur les patois romans de la Belgique (parlers wallons, picards, lorrains et champenois). Notons que 5 points français ont été retenus dans les départements du Nord et des Ardennes. La publication de l'*Atlas linguistique de la France* (*ALF*) de Gilliéron et Edmont était achevée depuis 1910, et l'objectif de ce nouveau chantier était de rassembler «une docu-